

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การประสานงานจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน ในโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนนี้ เพื่อจะเป็นแนวทางที่หน่วยงานอื่น ๆ สามารถจะร่วมมือกัน การดำเนินงานจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ชุมชนได้อย่างประสานสอดคล้องซึ่งกันและกัน ระหว่างหน่วยงานในอันที่จะบริหารและใช้ทรัพยากรของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างจำกัด ให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาของชุมชนสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการศึกษาค้างนี้ เพื่อศึกษารูปแบบวิธีการประสานงานในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนให้แก่ชุมชน ในโครงการ กศ.พช. รวมถึงปัจจัยหรือเงื่อนไขที่มีผลต่อการประสานงานเพื่อจัดการศึกษานอกระบบดังกล่าว ตามเงื่อนไขที่มีผู้รวบรวมไว้ อย่างละเอียดรอบคอบ อีกทั้งยังศึกษาลักษณะกิจกรรมการศึกษานอกระบบในชุมชนต่าง ๆ ที่มีการประสานงานแตกต่างกันด้วย

วิธีการศึกษาวิจัย โดยทำการศึกษาจากเอกสารประกอบ รวมทั้งเก็บข้อมูลภาคสนามจากประชากรด้วยตัวผู้วิจัยเอง โดยการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบเก็บข้อมูลเพิ่มเติมอย่างละเอียดโดยผู้วิจัยเอง ผู้ให้สัมภาษณ์ประกอบด้วยครูใหญ่ เจ้าหน้าที่โครงการ กศ.พช. ของโรงเรียน และผู้ร่วมจัดการศึกษาจากหน่วยงานอื่นในแต่ละพื้นที่ ตลอดจนหัวหน้าหน่วยงานในระดับอำเภอของหน่วยงานที่ร่วมจัดการศึกษา รวมถึงประชาชนผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษานอกระบบ การเก็บรวบรวมข้อมูลกระทำในช่วงเดือนธันวาคม 2531 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2532 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการแจกแจงและใช้สถิติขั้นพื้นฐานประกอบการวิจัย

สรุป และอภิปรายผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษารูปแบบการประสานงานจัดการศึกษานอกระบบ

การศึกษารูปแบบการประสานงานจัดการศึกษานอกระบบ ในโครงการ กศ.พช. โดยใช้รูปแบบตามแนวคิดทอมป์สัน ซึ่งสามารถแยกได้เป็น 5 รูปแบบย่อย การศึกษาโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. จังหวัดเชียงราย 28 โรง พบว่า โรงเรียนมีการประสานงานจัดการศึกษานอกระบบ จำนวนร้อยละ 50 ซึ่งมีรูปแบบการประสานงานโดยแผนแบบมีผู้นำในการประสานแผน ร้อยละ 3.6 อีกร้อยละ 46.4 เป็นการประสานงานโดยการปรับตัวเข้าหากัน ซึ่งแยกได้เป็น การประสานงานโดยการปรับตัวเข้าหากันแบบมีองค์กรหลัก (Dyadic) ร้อยละ 10.7 และมีการประสานงานโดยการปรับตัวเข้าหากันแบบเป็นระบบ โดยทุกหน่วยงานช่วยเหลือแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันไปมา ร้อยละ 35.7 และไม่พบว่ามีมีการประสานงานจัดการศึกษานอกระบบ ร้อยละ 50.00

อภิปรายผลการศึกษารูปแบบการประสานงานจัดการศึกษานอกระบบ

จากผลการศึกษารูปแบบการประสานงานจัดการศึกษานอกระบบนั้น เปรียบเทียบกับแนวคิดเรื่องการประสานงาน 5 รูปแบบของทอมป์สัน ได้ดังนี้

1. ไม่พบว่ามีมีการประสานงานโดยอำนาจหรือการประสานงานแนวตั้ง ในการศึกษาการประสานงานการศึกษานอกระบบตามโครงการ กศ.พช. เหตุที่ไม่พบว่ามีมีการประสานงานในลักษณะนี้น่าจะเป็นเพราะหน่วยงานองค์การที่จะปฏิบัติงานการศึกษานอกระบบในพื้นที่โครงการ กศ.พช. แต่ละหน่วยงานมักมีอำนาจเฉพาะของหน่วยงาน ซึ่งในกรณีปกติ คงจะไม่สามารถใช้รูปแบบการประสานงานโดยอำนาจหรือการประสานงาน ในแนวตั้งได้ ซึ่งทำให้การประสานงานรูปแบบนี้เป็นไปได้ยาก

2. การศึกษารูปแบบการประสานงานในการจัดการศึกษานอกระบบตามโครงการ กศ.พช. พบว่า 1 แห่งหรือคิดเป็นร้อยละ 3.6 มีการประสานงานโดยแผนแบบมีผู้นำ เป็นการประสานงานที่ไม่มีโครงสร้างของอำนาจในการรวมตัวประสานแผน แต่มีหน่วยงานที่เป็นผู้นำในการประสานแผนกับหน่วยงานต่างๆ ในกรณีปกติ คงจะเป็นไปได้ยาก ในการ

ประสานงานรูปแบบนี้ เพราะต้องรอให้มีการตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนจะดำเนินงาน แต่ในการศึกษาการประสานงานการศึกษานอกระบบตามโครงการ กศ.พช. ก็ยังพบว่า มีจำนวนหนึ่งแห่งหรือร้อยละ 3.6 ที่มีการประสานงานในลักษณะนี้ เหตุที่มีการประสานงานโดยแผนนี้เกิดขึ้นได้ในโรงเรียนดังกล่าว เพราะมีงบประมาณที่จัดมาพิเศษนอกเหนือจากงบปกติมาเป็นเงื่อนไขให้เกิดการประสานงาน ซึ่งมักจะเกิดเฉพาะในพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเท่านั้น

3. ไม่พบที่มีการประสานงานโดยแผนอย่างเป็นระบบ จากการศึกษาโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. เหตุผลน่าจะเป็นเพราะยากในการปฏิบัติที่จะประสานงานโดยแผน ต้องรอให้มีการตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษรตามบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานก่อน จึงจะดำเนินการ

4. จากการศึกษาโรงเรียนในโครงการ กศ.พช. พบว่าร้อยละ 10.7 มีการประสานงานโดยการปรับตัวเข้าหากัน โดยไม่มีรูปแบบของอำนาจระบุไว้ ไม่มีการตกลงเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของแต่ละหน่วยงาน เพราะว่าการประสานงานโดยการปรับตัวเข้าหากันเป็นวิธีที่กระทำได้ง่ายโดยไม่ต้องรอให้มีการตกลงกันเป็นลายลักษณ์อักษร เหมือนการประสานแผนหรือการกำหนดอำนาจหน้าที่ว่าหน่วยงานใดจะมีอำนาจในการสั่งการหน่วยงานใดบ้าง ซึ่งยากในการปฏิบัติ

5. การศึกษาโรงเรียนตามโครงการ กศ.พช. พบว่ามีรูปแบบการประสานงานโดยอาศัยการปรับตัวเข้าหากันแบบเป็นระบบ ร้อยละ 35.7 เป็นไปแนวเดียวกับการประสานงานโดยการปรับตัวเข้าหากันแบบมีองค์กรหลัก เพราะประสานงานแบบนี้ทำได้ง่ายกว่าการประสานงานโดยอำนาจหรือประสานโดยแผนหรือข้อตกลง

เห็นได้ว่าการประสานงานทั้ง 5 รูปแบบดังที่กล่าวมา รูปแบบการประสานงานที่ทำได้ง่ายและทำได้ทันทีนั้น เป็นการประสานงานในลักษณะการปรับตัวเข้าหากันเป็นส่วนใหญ่ แม้จะมีการประสานงานโดยแผนบ้างก็เล็กน้อย จำนวนร้อยละ 3.6 ซึ่งเกิดขึ้นจากเงื่อนไขพิเศษ ในด้านงบประมาณและด้านพื้นที่เฉพาะ

อย่างไรก็ตามยังพบอีกว่าโรงเรียนประถมศึกษาในโครงการ กศ.พช. จำนวน ร้อยละ 50 ไม่พบว่าการประสานงานการศึกษานอกระบบ จากการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องนี้ ได้พบว่าโรงเรียนประถมศึกษาล้วนเหล่านี้ มีการร่วมมือกับหน่วยงานราชการกับหน่วยงานเอกชน และองค์กรประชาชนเช่นกัน แต่เป็นการประสานงานการจัดการศึกษาในระบบปกติเท่านั้น ให้นักเรียน เหตุที่ไม่มีการประสานงานการศึกษานอกระบบนั้น สาเหตุน่าจะมาจาก โรงเรียนประถมศึกษายังไม่ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของประจิม จบศรี (2528) ซึ่งพบว่าปัญหาการประสานงานมีสาเหตุมาจากการไม่เห็นความสำคัญหรือความจำเป็น

สรุปผลการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่มีระดับการประสานงานแตกต่างกัน

โรงเรียนในโครงการ กศ.พช. ทั้งที่ไม่พบการประสานงานการศึกษานอกระบบ และมีการประสานงานการศึกษานอกระบบ ต่างก็มีการจัดการศึกษานอกระบบเช่นกัน แต่โรงเรียนที่ไม่พบการประสานงานการศึกษานอกระบบ มีการให้ความรู้ประเภทข่าวสาร ข้อมูลในรูปหอกระจายข่าว ที่อ่านหนังสือ วารสาร ป้ายนิเทศ และสไลด์ เท่านั้น ส่วนโรงเรียนที่มีการประสานงานการศึกษานอกระบบน้อยและโรงเรียนที่มีการประสานงานการศึกษานอกระบบมาก มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบทั้งการศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาด้านอาชีพ และการศึกษาด้านข่าวสารข้อมูล แต่มีปริมาณที่แตกต่างกัน โรงเรียนที่มีการประสานงานการศึกษานอกระบบมาก จะมีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบมากขึ้นตามไปด้วย

อภิปรายผลจากการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่มีระดับการประสานงานแตกต่างกัน

จากผลการวิเคราะห์ลักษณะกิจกรรมการศึกษานอกระบบที่มีระดับการประสานงานแตกต่างกัน พอจะกล่าวได้ดังนี้

จากการศึกษา พบว่า โรงเรียนที่ไม่พบว่ามีภาระงานการศึกษานอกระบบ มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบเช่นกัน แต่จัดลักษณะการให้ข่าวสารความรู้ เช่น ที่อ่านหนังสือ การเผยแพร่วารสาร การจัดป้ายนิเทศก์เพื่อบริการข่าวสาร เป็นเพราะ โรงเรียนประถมศึกษาโดยปกติแล้ว น่าจะทำได้แม้จะไม่มีภาระงานการศึกษานอกระบบกับหน่วยงานใดเลยก็ตาม ข้อเสนอแนะความคิดนี้ได้แก่ ผลงานวิจัยของ สุกุมเกตุ (2523 หน้า ก) พบว่า ที่โรงเรียนประถมศึกษาจัดส่วนใหญ่ได้แก่ การศึกษานอกระบบประเภทความรู้ทั่วไป โดยการประกาศให้ทราบ ซึ่งมีความจำเป็นที่จะต้องประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับพ่อแม่ผู้ปกครองอยู่แล้ว และโรงเรียนก็สามารถดำเนินการได้ตามลำพังแม้ว่าจะไม่มีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแต่อย่างใด

การศึกษากิจกรรมการศึกษานอกระบบในโครงการ กศ.พช. ในโรงเรียนที่มีการประสานงานการศึกษานอกระบบระดับน้อย พบว่า มีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบ ทั้ง 3 ลักษณะรวมแล้วเป็นร้อยละ 25.7 ของกิจกรรมทั้งหมดที่พบ เป็นกิจกรรมการให้ข่าวสารความรู้ร้อยละ 8.6 กิจกรรมการศึกษาอาชีพ ร้อยละ 11.4 กิจกรรมการศึกษาพื้นฐานร้อยละ 5.7 เหตุผลเพราะข้อจำกัดในการจัดการศึกษานอกระบบมีน้อยลง เพราะการประสานงานสามารถตอบสนองกิจกรรมได้หลากหลาย จึงมีการจัดการศึกษานอกระบบหลากหลายมากขึ้น

การศึกษากิจกรรมการศึกษานอกระบบในโรงเรียน กศ.พช. ที่มีระดับการประสานงานระดับมาก พบว่ามีการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบใน 3 ลักษณะเช่นกัน แต่มีปริมาณมากขึ้นเป็นจำนวนร้อยละ 34.3 ของกิจกรรมทั้งหมด เป็นการจัดการกิจกรรมด้านข่าวสารความรู้ร้อยละ 20 การจัดกิจกรรมการศึกษาพื้นฐานร้อยละ 11.4 กิจกรรมการศึกษาอาชีพ ร้อยละ 22.8 เห็นได้ว่าโรงเรียนประถมศึกษาที่มีการประสานงานมากขึ้น สามารถจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบได้หลายประเภท และมีปริมาณมากขึ้นตามระดับการประสานงาน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนสามารถจัดหาทรัพยากรจากหน่วยงานอื่นมาใช้ในการจัดการศึกษาได้มากขึ้น ข้อจำกัดในการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบจึงมีน้อยลง ยังมีการประสานงานมากการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบก็มากขึ้น แสดงว่าระดับการประสานงาน น่าจะมีผลในทางบวกกับความหลากหลาย และปริมาณกิจกรรมการศึกษานอกระบบ

กล่าวคือ ยิ่งมีการประสานงานมากกิจกรรมการศึกษานอกระบบก็จะมีหลายประเภทและมีปริมาณมากตามไปด้วย แต่อย่างไรก็ตาม อาจเป็นไปได้ว่าการที่เกิดมีกิจกรรมการศึกษานอกระบบมากและหลากหลายทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องมีการประสานงานกันมากขึ้นก็ได้ ซึ่งไม่อาจสรุปได้เนื่องจากการศึกษาวิจัย มุ่งศึกษาการประสานงานจากกิจกรรมที่เกิดขึ้น

สรุปผลการศึกษาปัจจัยหรือเงื่อนไขที่มีผลต่อระดับการประสานงาน

จากการศึกษาเงื่อนไขที่มีผลกระทบต่อระดับการประสานงานการศึกษานอกระบบตามแนวคิดของ บิล จำนวน 20 ข้อ พบว่า มีเงื่อนไขที่มีผลต่อระดับการประสานงานดังนี้

ข้อที่ 1. การยอมรับปัญหาในการประสานงานและเป้าหมายในการแก้ปัญหาร่วมกัน พบว่า โรงเรียนทั้ง 3 กลุ่มยอมรับว่ามีความจำเป็นค่อนข้างสูง แต่โรงเรียนที่มีระดับการประสานงานมาก มีแนวโน้มจะยอมรับว่ามีความจำเป็นมากขึ้น

ข้อที่ 2. การวิเคราะห์ถึงปริมาณและคุณภาพของทรัพยากรที่จำเป็นต่อการจัดการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่มีการประสานงานมาก มีแนวโน้มจะวิเคราะห์ถึงทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการศึกษามากขึ้น

ข้อที่ 3. การวิเคราะห์และแก้ปัญหในการทำงานอย่างเป็นระบบร่วมกัน พบว่า โรงเรียนที่มีระดับการประสานงานมาก มีแนวโน้มจะวิเคราะห์และแก้ปัญหาย่างเป็นระบบมากขึ้น

ข้อที่ 8. การที่หน่วยงานมีความสัมพันธ์กันในโครงสร้างและการปฏิบัติ พบว่า โรงเรียนทั้ง 3 กลุ่มมีความเห็นว่าหน่วยงานตนเองและหน่วยงานที่เข้าร่วม มีความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูง และมีแนวโน้มสูงขึ้นในโรงเรียนที่มีระดับการประสานงานมาก

ข้อที่ 9. การตกลงในเป้าหมายการทำงานร่วมกันในระดับสูงและปฏิบัติ พบว่า โรงเรียนที่มีระดับการประสานงานแตกต่างกัน 3 กลุ่ม เห็นว่ามีการตกลงกันในระดับต่ำ แต่โรงเรียนที่มีระดับการประสานงานมากมีแนวโน้มจะเห็นว่าการตกลงกันชัดเจนขึ้น

ข้อที่ 13. การเห็นว่าได้เข้าร่วมกับหน่วยงานที่มีความสำคัญว่า โรงเรียนทั้ง 3 กลุ่ม เห็นว่าได้เข้าร่วมกับหน่วยงานที่มีความสำคัญกว่าระดับปานกลาง แต่มีแนวโน้มสูงขึ้นในกลุ่มโรงเรียนที่มีการประสานงานมาก

ข้อที่ 14. ความหวังในการประสานงานดำเนินการร่วมกัน เพื่อจะได้ร่วมโครงการที่มีคุณค่าและแนวโน้มที่ดีกว่าในอนาคต พบว่า โรงเรียนทั้ง 3 กลุ่มมีความหวังว่าจะได้ร่วมงาน อีกในระดับค่อนข้างสูง และมีแนวโน้มสูงขึ้นในกลุ่มโรงเรียนที่มีระดับการประสานงานมาก

ข้อที่ 18. การที่เห็นว่ามีข้อผูกพันระหว่างหน่วยงานในการทำงานร่วมกัน พบว่า โรงเรียนที่ไม่พบว่ามี การประสานงานการศึกษานอกระบบเห็นว่า หน่วยงานตน และหน่วยงานอื่นมีข้อผูกพันในการทำงานร่วมกันระดับปานกลางค่อนข้างสูง ส่วนโรงเรียนที่มีการประสานงานน้อยและมาก เห็นว่ามีการผูกพันกันสูง

ข้อที่ 20. การมีความเห็นว่ามีอำนาจหรือผู้บริหารระดับสูง ยอมรับว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานโรงเรียนกลุ่มที่ไม่พบว่ามี การประสานงาน เห็นว่าผู้บริหารยอมรับระดับค่อนข้างสูง ส่วนโรงเรียนที่มีการประสานงานน้อยและมาก เห็นว่า ผู้บริหารยอมรับในระดับสูง

อภิปรายผลการศึกษาปัจจัยหรือเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อระดับการประสานงาน

จากการศึกษาเงื่อนไขจำนวน 20 ข้อ พบว่ามีเงื่อนไข จำนวน 9 ข้อ ที่มีผลต่อระดับการประสานงานการศึกษานอกระบบ ซึ่งสามารถแยกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

ปัจจัยด้านหน่วยงาน ซึ่งประกอบด้วย การเล็งเห็นว่ามี การร่วมกับหน่วยงานที่สำคัญว่า มีการวิเคราะห์ข้อจำกัดในทรัพยากรของหน่วยงาน

ปัจจัยด้านแผนงาน ประกอบด้วย แผนการวิเคราะห์และแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างเป็นระบบ การตกลงกันในเป้าหมายของแผนระดับต่าง ๆ การยอมรับปัญหาและเป้าหมายการทำงานร่วมกัน

ปัจจัยด้านโครงสร้างของหน่วยงาน ในการสัมพันธ์กันทั้ง โครงสร้างและการปฏิบัติ มีข้อผูกพันในการทำงานร่วมกัน

ปัจจัยด้านบุคคลากร ในด้านการยอมรับจากผู้บริหารในการทำงานร่วมกัน

จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขที่มีผลต่อการประสานงานเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น ที่ควรคำนึงถึงเพราะการทำงานร่วมกันนั้นมียังมีองค์ประกอบการทำงานมากมายหลายด้าน แต่ปัจจัยที่พบจากการวิจัยเป็นสิ่งที่ปรากฏได้เด่นชัดกว่าปัจจัยในด้านอื่น

อย่างไรก็ตาม เจื่อนไขการประสานงานการศึกษานอกระบบที่ไม่แตกต่างกันในระดับการประสานงานที่แตกต่างกัน มีจำนวน 11 ข้อ 1) การแก้ปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนส่วนรวม 2) การติดต่อสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ 3) การมีความสัมพันธ์กันของผู้บริหารระดับสูง สามารถนำไปปฏิบัติได้ 4) การยอมรับว่าการทำงานร่วมกันจะทำให้เกิดประสิทธิผลดีกว่า 5) การแสดงความพร้อมของหน่วยงานเพื่อนำไปแลกเปลี่ยนกับหน่วยงานอื่น 6) การเห็นความจำเป็นที่จะยกระดับภาพพจน์ ชื่อเสียงของหน่วยงานให้ดีขึ้น 7) การเปิดโอกาสให้ขยายขอบเขตของงานออกไป 8) ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่และผู้บริหารในกระบวนการประสานงาน 9) การมีระบบแลกเปลี่ยนที่เสมอภาคนำไปปฏิบัติได้ 10) การเน้นที่เป้าหมายมากกว่าวิธีการ 11) การเกรงว่าถ้าไม่เข้าร่วมหน่วยงานอื่นจะมำทำหน้าทีแทน เจื่อนไขทั้ง 11 ข้อ ไม่พบความแตกต่างของการประสานงาน มีการค้นแปรของค่าที่ได้มากในโรงเรียนที่มีการประสานงานการศึกษานอกระบบทั้ง 3 ระดับ แสดงว่าเจื่อนไขการประสานงานทั้ง 11 ข้อ ไม่มีผลต่อระดับการประสานงานการศึกษานอกระบบ เหตุผลอาจเป็นเพราะโรงเรียน กศ.พช. ที่ทำการศึกษาไม่มีความหลากหลายในพื้นที่ในความคิดเห็นเป็นจำนวนมากพอที่จะแสดงถึงความแตกต่างออกมาได้ในเจื่อนไขของการประสานงานตามแนวคิดของ บิล ทั้ง 20 ข้อ

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการประสานงาน

การศึกษาการประสานงานจัดการศึกษานอกระบบในโรงเรียนประถมศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาถึงรูปแบบวิธีการในการทำงานร่วมกัน รวมกับเจื่อนไขที่มีผลต่อการประสานงานการศึกษานอกระบบ จากผลการศึกษาที่พบมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. รูปแบบการประสานงานการศึกษานอกระบบ ที่พบว่าสามารถจะเป็นไปได้ง่ายในทางปฏิบัติ เป็นการประสานงานโดยการปรับตัวเข้าหากัน จึงควรส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจในการประสานงานในรูปแบบนี้ ในการจัดการศึกษานอกระบบร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ

2. ควรส่งเสริมให้เกิดการประสานงานร่วมกันมากขึ้น จากผลการวิจัย พบว่าการประสานงานยิ่งมากขึ้น จะสามารถทำให้การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นจัดได้มากขึ้น และหลากหลายขึ้น

3. เจื่อนไซที่พบว่ามีผลต่อระดับการประสานงาน 9 ข้อ ควรได้รับการพิจารณาให้ความสำคัญเป็นพิเศษ ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการยอมรับ และเห็นความสำคัญของการประสานงาน การทำงานร่วมกันจึงจะเกิดผลดี

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเจื่อนไซหรือปัจจัยของการประสานงานตามแนวคิดของบีล (Beal) ข้าในกลุ่มที่มีความแตกต่างกันของกิจกรรมหรือการทำงานร่วมกันเพื่อให้สามารถเชื่อมั่นได้สูงขึ้น
2. การศึกษาเจื่อนไซหรือปัจจัยของการประสานงานควรมีวิธีการตรวจสอบข้อมูลควบคู่ไปกับการศึกษาทัศนคติของผู้ให้สัมภาษณ์ จะทำให้ข้อมูลมีความแม่นยำขึ้น
3. ควรมีการศึกษาการประสานงานระหว่างหน่วยงาน โดยยึดหน่วยงานที่ทำร่วมกันเป็นหลัก เพื่อหาข้อสรุปที่แน่ชัดว่า การประสานงานมากทำให้มีกิจกรรมการศึกษานอกระบบมาก หรือการมีกิจกรรมมากทำให้เกิดมีความจำเป็นจะต้องประสานงานมาก ซึ่งไม่สามารถตอบได้ชัดจากผลการวิจัยนี้